בסייעתא דשמיא
על פי הבנת הכותב

גיליון ב'
תולדות, תרל"א

שיעור שפת אמת

פרשת תולדות

שנת תרל"א

נמסר ע"י כ"ק מרן האדמו"ר מספינקא שליט"א, כ"א חשון תשפ"ז

א

ובחינת המטעמים הוא גם כן לקרב עניני עולם הזה להשי"ת. ומה שהוא יותר מרוחק, יותר נייחא לעלות להשי"ת.

המגיד ממעזריטש כותב משל לְבֵן, שכבל והיה מרוחק יותר, כן הגעתו חזרה הביתה משמחת יותר.

כך עבור השכינה הנמצאת בגלות, ואשר בניה מצויים הרחק מגבולות הקדושה, עמוק בתוך העולם החומרי הזה. בכל פעם שמקריבים הם מציאות מסביבם לבורא, אלו הם ה**מטעמים** שלה. "מבטן שאול שוועתי אליך" (יונה ב, ג) – ככל שהמרחק שממנו נשמעת הקריאה גדֵל, כך ההנאה של אבינו שבשמיים גוברת.

בדרך זו ניתן לבאר המעשה המסופר בפרשתנו, על יצחק המבקש מעשיו לצוד לו ציד בכדי לברכו, ורבקה מצווה על יעקב לסובב בכחש את אביו, ולקבל כך את הברכות - "ורבקה אמרה.. הנה שמעתי את אביך מדבר... הביאה לי ציד ועשה לי **מטעמים** ואכלה ואברכה לפני ה' לפני מותי; ...ואעשה אתם **מטעמים** לאביך כאשר אהב; והבאת לאביך ואכל בעבר אשר יברכך לפני מותו" (בראשית כז, ה-ט).

חידושה של רבקה היה, כי דייקא מהמקום של 'אני עשיו', שם הוא המקום שייסב נחת רוח לבורא, להביא לו משם מטעמים.

ב

בפרשתנו מוזכר גם כן עניין ה**בכורה** – "ויאמר יעקב: מכרה כיום את **בכורתך** לי; ...וימכור את **בכורתו** ליעקב" (שם כה, לא-לד).

עניין ה**בכורה** הוא כפי המהלך שביארנו לעיל – להביא המטעמים לאבא, אפילו מהמקום הנמוך ביותר. כדוגמא, מכת בכורות הייתה עיקר עשרת המכות, והגלות שבה ניתנה – גלות מצרים – היא הייתה גלות ה**דעת**. ה**דעת**, שהייתה אמורה לחבר בין האדם לקונו, הפכה לדעת של צבירת ידע ואגו. ובמקום אלו על הבן להבין את מקומו, שאביו שם אותו שם למטרה ספציפית – להכיר אותו ולזעוק אליו משם[א]. לא על מנת להגדיל או להאדיר את עצמו. ובל יטעה לחשוב שהמצב או המקום שבו הוא נמצא הינם עונש או מקרה...

[א] כפי הווארט הידוע מצדיקי בית לעלוב על הפסוק: "וידו אוחזת בעקב עשיו" – מדוע נאחז כך בעקשנות, והלא בין כה לא היה מצליח לצאת ראשון?
אלא שמאיתנו דורשים את המלחמה, ולא את התוצאות.. ובאמת, אחר שנים הצליח בכך.

היוצא מדברינו, כי עיקר העבודה היא **לחיות בסכנה** שהעשיו שבך ייטול ממך הכל, ובעבור כך לצעוק לקב"ה להצילך ממנו. הידיעה כי "לפתח חטאת רובץ" (שם ד, ז). רבי אשר הגדיר זאת כך: האדם הוא **נצח של חטא**.

אמנם ההכרה הברורה אינה באה רק בפן של "שיוויתי ה' לנגדי תמיד" בלבד, אלא מוכרחת היא לבוא יחד עם הכרת השפלות העצמית, והיכולת להתבונן פנימה ולא לדחוק את הכאבים – "**חטאתי** נגדי תמיד" ו"**מכאובי** נגדי תמיד" (תהילים לח-נא).

ומתוך כך לקיים מצוות – בעבור חיבור להשי"ת, ולא לידע או כבוד..

ובמילה אחת – **הכנעה**. אפשר למוצאה בדברי חז"ל, שדרשו את חזרתו של ישמעאל בתשובה מכך שהעניק ליצחק זכות להקדימו בהלוויית אביהם. מעשה זה משקף את ההכנעה, לדעת שלא הכל מגיע לי, אני לא צריך להיות הראשון. זו נקודת התשובה!

לעומתו, עשיו לשונו 'עשוי' – רצונו בהכל, ומיד. לפני כולם. כאותו הבן שאינו מוכן להתקרב, אלא הוא מתרחק עוד יותר, בהשתכנעו שיצליח בעצמו.

על כך אמר הפרי הארץ (כי תשא): "ולהיות האדם המצטדק הרבה.. והצליח שלא בא לידי ניסיון שום דבר להבין פחיתותו, **שאינו יכול לעמוד בניסיון** (!) וכל כוחותיו קשורים בגשמים, ומוכן ומזומן לעבור עליו כל דבר רע בהגיע לידו - מלבד שהניסיונות לא הגיעו לידו"...

ג

ומעניין לעניין באותו עניין.

בפגישת האחים את יוסף, נאמר: "והם לא הכירוהו" (בראשית מב, ח), ורש"י מבאר שם את הכוונה: "שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן".

לכאורה, תמֶּה הרה"ק בעל המאור ושמש זיע"א (מקץ ד"ה 'ויכר יוסף'), הייתכן שאח לא יזהה את אחיו אף מבעד למעטה זקן?

ואפשר לבאר זאת בהקדם דברי המדרש, שנסתלקה שכינה מיעקב אחר שיוסף נעלם (רש"י שם מה, כז). בבית ישראל נגמרו החידושים, ונשארו הניגונים מבית אבא, התנועות וההנהגות, בלא פנימיותם הכֻּנה. אבל יוסף, שהיה במקום העמוק ביותר, היה עליו לחיות את החסדים שבאו אליו בהתגלותן ממעל, כבחינת ה**רחמים**, ובעל כורחו הוצרך לעבוד. האריז"ל מפרש כי **זקן** הוא בחינת י"ג מיכלין ד**רחמין**, מכל מקום הכוונה היא - שהוא היה לאדם אחר.

"**חכמת** אדם תאיר פניו" (קהלת ח, א) – אדם שחי עם בוראו, ויודע שכל הסובב אותו הוא השתלשלות מבחינת ה**חכמה**, להראותו כי כל כוחו הוא **כח-מה**, כל הסתכלותו על החיים והמציאות היא אחרת, והוא משתנה בפנימיותו מזולתו[ב].

[ב] פוחז העליב את הרה"ק ר' נחמן זיע"א ור' נחמן שתק. כשתמהו ביצד מצליח, ענה: הוא חיפש את נחמן, ומצא את נחמן. אבל לא אותי, אלא נחמן אחר..

ד

כי במקום הנסתר לא יש רק הטעם, שבחינת טעמים הוא למעלה מהכל, וממילא נמצא גם כן במה שלמטה יותר, והבן מאוד.

עיקר הכאב הוא כאשר לשני יש ולי אין. ה**קנאה** צורבת, ומקשה עליך להתחיל את התהליך. בעבור כך עליך להבין, כי הכאב שלך אינו אלא בחינה מכאבו של הבורא: "**קנאת** ביתך אכלתני" (תהילים י) – הקנאה המפעפעת בך, היא כביכול קנאתו של בורא-עולם, על כך שלכל ברואיו יש בית ומקום, ולו עצמו אין. ולאף אחד לא אכפת מכך... לכן הוא מחפש מישהו לשתף אותו בזה - "את אשר יאהב ה' יוכיח" (משלי ג, יב). לכן שמח בכאבך, כי אות וסימן הוא שהקב"ה מצא בך חבר לשתף אותו בסודותיו.

אך הפנימיות והדבקות בשעת הכאב הינם **נסתרים**. כי כפי שבטעמים חיצוניים אינך יכול לספק לעצמך את הסברם - אתה יכול להסביר טעם של בננה או תפוח?! – כך בפנימיות.

הדברים מסתדרים על פי ארבעת הרבדים בעולמנו, הידועים בספרי הקבלה - **טעמים**, **תגין**, **נקודות** ו**אותיות**. ה**טעם** הוא הגבוה ביותר, אך מהותו מתנגנת רק במקום שפל כפיהם של הברואים הגשמיים. לכן, בעת שחיברת אותו לגבוה, אזי הפכת מר למתוק, ותהליך זה ייתן לך חיות[ג]. וזאת היא גם האמונה, בלי הבנה והרגשה. ומי שלא חי כך, הופך המתוק למר...

רבי אשר היה אומר שלוקח שנים לבנות את זה בתוכנו. אפילו הבעש"ט ברגעו האחרון לחש: "אל תביאני רגל גאווה" (תהילים יב). כל פעם מחדש צריך להילחם.

ה

ולכך ביעקב, שלמעלה מהטבע, לא היה לו זה רק על ידי שרימה את יצחק בהברכות, על פי רוח הקודש של רבקה, היה עליה כמטעמים שצווה לעשיו כנ"ל. וזהו שנאמר: 'הקול קו' והידיים' כו'. וזה עליות הגשמיות לבחינת הקול כנ"ל.

תמצית המהלך – כל אחד כפי עבודתו, לפדות את המטעמים לבורא ממקומו היכן שנמצא. יצחק אבינו ע"ה ניסה לעשות כן דרך עשיו, ויעקב עשה כן - בעל כורחו - באמצעות ההתחפשות לעשיו ורמאות אביו. כי רק כך היה על הברכות לבוא, מהמקום הנמוך. ולכל אחד נקודותיו הפרטיות שם עליו לעבוד, כי אם לכולם היה במשותף, לא היה ביכולתנו לחזק האחד את זולתו.

"הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו" (שם כז, כב) – אפילו במצב ירוד כ**ידי עשיו**, עדיין אל תשכח את המוח, את נקודת הבכורה. תהפוך את הידיים ל**קול יעקב**, לתפילה.

הפרי הארץ מסכם זאת כך – וודאי שאסור להיכנס ביודעין למקום הסכנה. אך אחר שכבר נכנסת, **אל תשבר**! תכיר שם את מלכות הבורא, והוא כבר ידאג להעלות אותך חזרה למעלה.

אחר שהבהרנו את עיקר המהלך, נוכל להבחין בדבר מבהיל. השבטים "נבהלו מפניו" (שם). הם לא ידעו שהם מסתובבים ליד הצדיק, בעוד הוא מבין את שפתם ושומע את קללותיהם וגידופיהם עליו. תארו לעצמכם את בדידותו של הצדיק באותו זמן..

[ג] ישנו המעשה הידוע בהתוועדות חב"דית ברוסיה של פעם, ואשר אחד מחבריה יצא לכפור לחפש בקבוק משקה. הוא מצא שיכור, שלא הסכים לשחרר את חצי-הבקבוק שהיה בידו, אף לא תמורת הון רב. מדוע? תמה החסיד. השיב השיכור מתוך ערפולו: כי כאשר הבקבוק בידי – כל מוסקבה שלי!
כך גם בטעם, תחת לחפש את הנמוך והחומרי, הבה נחפש את העליון והרוחני.

יוסף היה כה פתוח עם סבנתו, בידיעתו שבלעדי זו לא יהיה מסוגל לגבור על יצרו, ולהיתלות ב'דיוקנו של אביו' שנראה לו מבעד לחלון. אך הפתיחות גרמה גם לתוצאה אחרת, שאף אחר שנודעו האחים אליו - ואחר פטירת אביהם – לא נתקררה דעתם עד שהבטיח להם שלא יאונה להם רע, מטעם ש-"עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני עבד, על ידיכם נודע שאני בן חורין. ואם אני הורג אתכם, מה הבריות אומרות" (רש"י שם נ, כא). הוא ידע את הסכנה שלו, עד כדי שהאחים הרגישו בה וחששו ממנו...